

Võrk, Karu, Tiit (2009) "Vanemahüvitis: kasutamine ning mõjud tööturu- ja sündimuskäitumisele 2004–2007", PRAXIS

Lühitutvustus

Vanemahüvitise kasutamist ning mõju sündimuskäitumisele ja tööturukäitumisele analüüsiti kasutades pensioniregistri ja meditsiinilise sünniregistri andmeid. Analüüs näitas, et alates vanemahüvitise kehtestamisest on pidevalt kasvanud nende vanemate osakaal, kes saavad vanemahüvitist oma eelmise aasta keskmise kalendrikuu tulu ulatuses ning vähenenud on vanemahüvitise määras hüvitist saavate naiste osakaal. Absoluutne erinevus minimaalse ja maksimaalse vanemahüvitise määra vahel on aastatega suurenenud ning vanemahüvitise maksmise perioodi pikenedes tõttu on suurenenud ka erinevus kogusummas, mida vanemad võivad minimaalselt või maksimaalselt saada. Vanemahüvitise solidaarsusaspektidest (hüvitisest alammääras ja alampalga suuruses) võivad ennekõike üksikvanemad ja noored lapsevanemad, aga ka neljandat või enam last sünnitavad naised, kellest suur osa enne lapse sündi ei töötanud üldse, töötas lühikest aega või väga madala palgaga, mistõttu nende vanemahüvitis on väga sageli vanemahüvitise määras või alampalga määras. Ka suur osa füüsilisest isikust ettevõtjaid saab vanemahüvitist just alampalga määras. Maksimaalses suuruses hüvitist saavad ennekõike üle 30-aastased vanemad. Vanemahüvitist saavate meeste arv hakkas kasvama peale seda, kui hakkas kehtima seadusemuudatus 2007. aastal, mis lubas isadel võtta vanemahüvitist kohe peale emarasedus- ja sünnituspuhkuse lõppemist.

Uuring näitab, et vanemahüvitisel on olnud mõju naiste sündimuskäitumisele. Esiteks jätkub kõrgharidusega ja eelnevalt töötanud naiste osakaalu kasv sünnitajate seas. Ehkki muutused sünnitajate struktuuris hakkasid toimuma juba enne vanemahüvitise rakendamist, on nii kõrgharidusega naiste osakaal kui kõrgema sissetulekuga naiste sünnitamistõenäosus kasvanud just peale vanemahüvitise kehtestamist, mistõttu on alus arvata, et vanemahüvitis võis juba varem alanud trendile hoogu juurde anda. Analüüsitulemused viitavad sellele, et vanemahüvitise kehtestamine on motiveerinud kõrgemapalgalisi naisi oma teist ja kolmandat last sünnitama. Madalamate sissetulekugruppide käitumises nii silmatorkavaid arenguid toimunud pole. Analüüs viitab ka sellele, et inimesed on hakanud teadlikumalt planeerima sündi järjestikku – suurenenud on nende järjestikuste sündide osakaal, kus sündide vahe on 1,5 kuni 2,5 aastat.

Vanemahüvitis on avaldanud ka mõju naiste tööturukäitumisele. Analüüs näitab selgelt, et vanemahüvitis on vähendanud nende naiste osakaalu, kes lapse esimesel eluaastal töötasu saavad, eriti kõrgemapalgaliste naiste seas. Samuti on näha, et vanemahüvitise maksmise pikendamine on pikendanud naiste lapsehoolduspuhkuse perioodi ning edasi lükanud naiste naasmist tööturule. Samas ei ole mõju töötamisele pikaajaline – peale vanemahüvitise lõppemist tullakse tööturule tagasi sama kiiresti kui vanemahüvitise kehtestamisele eelnevatel aastatel. Samuti viitab analüüs sellele, et üha rohkem naisi käib sünnitamisele eelneval aastal tööl ning saab sotsiaalmaksuga maksustatud tulu – võimalik, et suurema vanemahüvitise ära teenimiseks. Sama trendi näitab ka see, et suurenenud on nende vanemate hulk, kes saab vanemahüvitist alampalga suuruses ning vähenenud vanemahüvitise määras hüvitise saajate arv. Seega viitavad mitmed näitajad selles suunas, et vanemahüvitis on suurendanud naiste motivatsiooni enne lapse sündi töötada.